

Đọc sách và ghi chép - một phương pháp quan trọng trong quá trình nhận thức của sinh viên đại học

Phan Bích Ngọc*

*Bộ môn Tâm lý Giáo dục, Trường Đại học Ngoại ngữ,
Đại học Quốc gia Hà Nội, Đường Phạm Văn Đồng, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam*

Nhận ngày 18 tháng 5 năm 2009

Tóm tắt. Việc nghiên cứu kỹ năng đọc sách, làm việc độc lập với sách của sinh viên là một việc làm có ý nghĩa hết sức to lớn. Đây là yếu tố quan trọng cấp thiết trong việc nâng cao chất lượng giáo dục - đào tạo nói chung và bậc đại học nói riêng.

1. Những vấn đề thời sự về phương pháp dạy học hiện nay

Trong nhà trường nước ta cũng như khoa học giáo dục, vấn đề phương pháp dạy học lâu nay dường như phát triển không rõ phương hướng trên bình diện tư tưởng cũng như kỹ thuật sử dụng trong nhà trường rất lúng túng. Nhu cầu nghiên cứu lĩnh vực phương pháp dạy học ngày càng trở nên cấp bách, đặc biệt do tác động khách quan của sự phát triển kinh tế thị trường và cơ chế cạnh tranh trong sự phát triển giáo dục, khoa học và công nghệ. Hầu như công chúng xã hội đều nhất trí cho rằng phương pháp dạy học quyết định hiệu quả và chất lượng giáo dục của nhà trường. Mặc dù cách nhận định ấy chưa đủ, song nó chứng tỏ vai trò cực kỳ quan trọng của phương pháp dạy học trong toàn bộ hệ thống sư phạm.

Vấn đề đang được bàn luận sôi nổi hiện nay là sự chuyển đổi từ tư tưởng lấy người học làm trung tâm. Đó thực chất không phải là một triết lý mới trong giáo dục mà đã tồn tại lâu dài trong lịch sử nhà trường và giáo dục học nhưng

nó được giải thích rất khác nhau. "Từ thời kì FVA. Do sterer (Đức - 1790 - 1866) cho đến trào lưu Như đồng học (Pelalagic), giáo dục tự do, v.v... và đặc biệt trong những năm 50, 60 trong giáo dục Liên Xô (cũ) phát triển mạnh mẽ những nghiên cứu thực nghiệm trong lĩnh vực tích cực hoá dạy học, dạy học nêu vấn đề, dạy học phát triển, triết lí trên hầu như vẫn chỉ là triết lí chứ chưa biến thành sức mạnh kỹ thuật, công nghệ vật chất trong hệ thống dạy học" [1]. Trong xu thế toàn cầu hoá nhập và hợp tác, tăng cường các giá trị nhân văn, văn hoá và đạo đức trong giáo dục và đời sống, kỉ nguyên phát triển văn hoá thế giới còn phải tập trung sức giải quyết vấn đề nhân cách trong lĩnh vực phương pháp dạy học. Vấn đề này đã được thử giải quyết theo những hướng khác nhau: thống nhất (tích hợp) các phương pháp dạy học và các phương pháp giáo dục tinh thần ý thức, dạy học giải quyết vấn đề và lựa chọn quyết sách, dạy học giáo dục, phát triển các phương pháp kích thích động cơ, v.v... nhất là phương pháp dạy sáng tạo. Giới nghiên cứu và ứng dụng các hệ thống dạy học cá nhân hoá, dạy học theo nhịp độ mềm, các chiến lược dạy học khác của Tây Âu và Mỹ.

* ĐT: 84-4-37547152.

Phương pháp giáo dục cần phải hướng vào việc khơi dậy, rèn luyện và phát triển khả năng độc lập, tự chủ, năng động, sáng tạo cho học sinh ngay trong quá trình học tập ở nhà trường. Thực chất là dạy học cần phải hướng vào người học, đặt học sinh vào vị trí trung tâm, là chủ thể nhận thức của quá trình dạy học. Học sinh bằng hoạt động tự lực, tích cực của mình chiếm lĩnh tri thức, hình thành năng lực và thái độ của người lao động mới, làm chủ xã hội và bản thân. Phương pháp ghi chép và đọc sách của sinh viên là một trong những cách thức nhận thức đặc trưng của họ trong hệ thống các phương pháp dạy học.

2. Ý nghĩa của phương pháp ghi chép, đọc sách

Phương pháp ghi chép và đọc sách phục vụ học tập và nghiên cứu của sinh viên - là một trong những vấn đề quyết định rất lớn đến chất lượng học tập, nghiên cứu và công tác sau này của sinh viên. Trước hết nói về phương pháp thì đây là một phạm trù hết sức quan trọng, có tính quyết định đối với mọi hoạt động.

Như A.N.Krôp đã nói: "Đối với con tàu khoa học, phương pháp vừa là chiếc la bàn, lại vừa là bánh lái, nó chỉ phương hướng và cách thức hành động" [2]. Như vậy, phương pháp là cách thức, phương thức, con đường, phương tiện để đạt mục đích nhất định.

Học tập là một hoạt động nhận thức phức tạp, do đó phương pháp học tập nói chung và phương pháp ghi chép, đọc sách để lĩnh hội tri thức cũng rất phức tạp và đa dạng... Do vậy phương pháp ghi chép và đọc sách của sinh viên phải được xây dựng trên cơ sở đặc điểm của hoạt động học tập.

Hoạt động học tập (hoạt động nhận thức) của sinh viên bậc đại học khác xa với sinh viên phổ thông ở chỗ sinh viên đại học có trình độ tư duy lí luận cao hơn (nhận thức lí tính phát triển và là chủ yếu), tự giác nắm chân lí và góp phần tìm kiếm (nhận thức) chân lí mới kết hợp học tập với lao động sản xuất theo ngành nghề; việc

thực nghiệm, nghiên cứu khoa học mang tính độc lập cao và có bản lĩnh trong việc đưa ra những chính kiến cũng như bảo vệ các chính kiến của mình. Sinh viên đại học luôn có ý thức mình vừa là người cán bộ, vừa là người học, đồng thời cũng là người cán bộ khoa học kĩ thuật trong tương lai của một ngành nghề nhất định.

Tuy nhiên, quá trình học tập của sinh viên đại học lại có những đặc điểm riêng so với quá trình nghiên cứu (nhận thức) của các nhà khoa học. Đó là: quá trình nghiên cứu của các nhà khoa học là một quá trình độc lập; còn quá trình học tập của sinh viên đại học lại diễn ra dưới sự lãnh đạo, hướng dẫn và điều khiển của thầy giáo. Do vậy, quá trình học tập của sinh viên đại học không mò mẫm, quanh co, không mất quá nhiều thời gian, khó khăn, sai lầm mà nó diễn ra về cơ bản theo một con đường tương đối thẳng dễ dàng với những bước đi đã có sự sắp xếp tương đối chặt chẽ, tinh giản, ngắn gọn để sinh viên dễ tiếp cận chân lí. Qua đó, chúng ta nhận thấy rõ quá trình nhận thức của sinh viên đại học đã có tính chất nghiên cứu, cao hơn quá trình nhận thức của học sinh phổ thông và nó tiếp cận với phương pháp nghiên cứu của các nhà khoa học.

Qua quá trình học tập của sinh viên đại học ở hai công đoạn đó là học tập trên lớp và tự nghiên cứu có thể khẳng định đều hướng vào hai mục đích chính:

+ Nắm vững những chân lí có sẵn trong các khoa học liên quan tới nghề nghiệp tương lai của mình thông qua việc học tập những bộ môn cơ bản và cơ sở. Những vấn đề này thường được đúc rút và hoàn thiện các giáo trình, bài giảng, tài liệu tham khảo...

+ Dần dần thực sự tham gia vào quá trình tìm ra chân lí mới trong lĩnh vực nghề nghiệp. Sinh viên đại học được tiến hành hoạt động nghiên cứu khoa học theo một trình tự logic từ thấp đến cao thông qua việc làm các bài tập, niên luận, luận văn, luận án...

Muốn đạt được hai mục đích trên, sinh viên phải biết sử dụng tốt các phương pháp học tập,

nghiên cứu, trong đó cách ghi chép đọc sách khoa học có một ý nghĩa quan trọng đối với việc tiếp thu, lĩnh hội nhanh, chính xác, toàn diện, có kỹ năng những tri thức do giáo viên truyền đạt hoặc qua các tài liệu học tập cung cấp. Một vấn đề đặt ra là sinh viên đại học phải biết ghi chép, đọc tài liệu như thế nào để tổng hợp phân tích, đánh giá, so sánh... thông qua tư duy trừu tượng, gạt bỏ những vụn vặt để nắm bắt được bản chất các quy luật bên trong của sự vật hiện tượng, nắm được các khái niệm khoa học, các định luật, nguyên tắc... liên quan đến ngành nghề của mình.

Qua nghiên cứu, tìm hiểu thực tế việc học của sinh viên đại học, "chúng tôi thấy nhìn chung họ thường ít chú ý và ít hiểu biết một cách sâu sắc về phương pháp ghi chép và đọc sách một cách khoa học. Sinh viên đại học cha thấy hết vai trò quan trọng của ghi chép và đọc sách trong việc nâng cao chất lượng học tập của mình" [3]. Chính vì vậy, việc giúp cho sinh viên trong lĩnh vực này là hết sức cấp thiết.

3. Những điều cần thiết khi ghi chép và đọc sách

Đối với sinh viên đại học - người làm công tác nghiên cứu khoa học tương lai, nên việc đọc sách rất quan trọng. Đọc sách không chỉ là nhu cầu, hứng thú mà còn là nhiệm vụ tất yếu. Muốn đọc sách có kết quả thì người đọc cần phải làm sáng tỏ hai vấn đề: đọc sách gì và đọc như thế nào? cụ thể là:

- Lựa chọn sách: ngoài những giáo trình tài liệu bắt buộc nghiên cứu trong từng bài, từng bộ môn do giáo viên giới thiệu, sinh viên có thể chọn các loại sách phù hợp với hứng thú và đặc biệt đáp ứng với nhu cầu cầu nghề nghiệp tương lai. Người học phải sắp xếp tác phẩm của các tác giả theo thứ tự A, B, C... và trong đó sách lại được sắp xếp theo thứ tự bộ môn. Việc lựa chọn cần tiến hành sao cho vừa đảm bảo được độ sâu vừa đảm bảo được chiều rộng đối với vấn đề nghiên cứu.

- Đọc sách như thế nào?

Cũng như bất cứ một hoạt động nào của con người, trước khi đọc sách chúng ta phải xác định rõ mục đích đọc sách. Việc này giúp ta tập trung chú ý vào những vấn đề chủ yếu cần khai thác và bằng cách nào để khai thác chúng. Đọc sách có thể có nhiều mục đích khác nhau. Tìm hiểu toàn bộ nội dung của cuốn sách. Tìm hiểu một vấn đề, một khía cạnh nào đó. Sưu tầm tài liệu bổ sung cho vấn đề mình đang nghiên cứu hoặc tìm hiểu sâu về định nghĩa khái niệm vấn đề nào đó... Việc đọc sách có khi chỉ nhằm một mục đích, nhưng cũng có khi nhằm nhiều mục đích cùng một lúc. Song dù một hay nhiều thì các mục đích đó cần được xác định rõ ràng ngay từ đầu để việc đọc sách đem lại hiệu quả thiết thực.

Sau khi xác định mục đích, ta nên tìm hiểu khái quát nội dung chung của quyển sách, năm xuất bản. Tiếp đó cần xem các mục lục với các chương mục cụ thể và kể đến là lời tựa hoặc lời nói đầu. Tiến hành các động tác chỉ mất 15 đến 20 phút nhưng ta đã có thể hiểu một cách tổng quát nội dung quyển sách.

Sau khi đã sơ bộ tìm hiểu tổng quát về các tác phẩm qua việc làm trên, việc đọc thực sự bắt đầu. Đối với mỗi sách, việc đọc một lần hay nhiều lần, nhanh hay chậm là tùy thuộc vào mục đích. Những chỗ đặc biệt quan trọng có thể đọc nhiều lần. Chúng ta nên lưu ý rằng lần đọc đầu tiên nên ghi lại những chỗ chưa hiểu hoặc chưa rõ ràng để trở lại đọc lần thứ 2, lần thứ 3 và tiếp tục bổ sung, soi sáng vấn đề ở các lần đọc sau. Nên đi sâu vào những luận điểm cơ bản hoặc vào những chỗ mà lần đầu ta đọc chưa hiểu. Việc đọc đi đọc lại nhiều lần một quyển sách là quy luật khi thực hiện việc đọc. Tâm lý học chỉ ra rằng trong khoảng cách thời gian giữa 2 lần đọc sẽ diễn ra sự suy nghĩ của người đọc về tài liệu, điều đó giúp cho việc thông hiểu và ghi nhớ được tốt hơn. Khi đọc phải cố gắng nắm vững những nội dung, những thuật ngữ mới hoặc khó hiểu.

Những từ và thành ngữ không hiểu cần sử dụng từ điển hoặc các loại sách hướng dẫn để tìm hiểu rõ. Nên tập đọc nhanh vì đọc nhanh sẽ

tập trung được chú ý, dễ dàng xác lập được mối liên hệ mật thiết giữa các đoạn này với đoạn khác. Điều đó giúp cho việc nắm tài liệu tốt hơn và gây được ấn tượng mạnh đối với những điểm đã đọc. Vì vậy mỗi sinh viên nên chú ý nâng cao tốc độ học của mình. Phải rèn luyện cách đọc bằng mắt, không được đọc thành tiếng, không đọc từng từ mà đọc cả đoạn cả câu khiến cho mắt ta dần dần cùng một lúc nhìn được số từ nhiều nhất.

Ở nhiều trường đại học, những vấn đề cơ bản trong chương trình học tập của sinh viên đều được biên soạn thành giáo trình, các tài liệu tham khảo và phần lớn được giáo viên trình bày trên lớp thông qua các bài giảng. Nội dung các vấn đề đó thường bao gồm nhiều khái niệm khoa học, các định luật, nguyên tắc và lí thuyết trừu tượng khó hiểu đòi hỏi người học phải biết tư duy trừu tượng, biết phân tích, so sánh... Chính vì vậy, trước khi nghe giảng và sau khi nghe giảng trên lớp, mỗi sinh viên biết đọc giáo trình và các tài liệu liên quan thì kiến thức thu nhận mới đáng tin cậy và có độ bền.

Tóm lại: Vấn đề đọc sách và ghi chép máy tính khoa học của sinh viên có một mối quan hệ mật thiết với nhau. Đọc tốt, đọc một cách khoa học sẽ giúp sinh viên góp phần để ghi chép lôgic, đầy đủ và ngược lại. Hai vấn đề trên luôn bổ sung cho nhau và không ngừng góp phần tạo nên sự hoàn thiện trong học tập của sinh viên đại học. Có thể nói đọc sách và ghi chép là nhân tố trực tiếp trong việc nâng cao chất lượng đào tạo ở các trường đại học, đáp ứng yêu cầu "biến quá trình đào tạo thành quá trình tự đào tạo", phù hợp với nền kinh tế tri thức hiện nay.

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Minh Đường, *Mô đun kĩ năng hành nghề - phương pháp tiếp cận và hướng dẫn biên soạn*, NXB Khoa học và Kỹ thuật, 1993.
- [2] Hoàng Đức Thuận, Những vấn đề lý luận cơ bản trong đổi mới phương pháp dạy học, *Tạp chí Thông tin Khoa học Giáo dục*, Số 45 (1994).
- [3] Phan Bích Ngọc, nghiên cứu kỹ năng làm việc độc lập với sách của sinh viên Trường Đại học Ngoại ngữ, Đại học Quốc gia Hà Nội, Cấp Đại học Quốc gia, Mã số QN05-07, 2007.

Reading and taking down note - an important method in the conscious process of university student

Phan Bích Ngọc

*Division of Educational Psychology, College of Foreign Languages,
Vietnam National University, Hanoi, Pham Van Dong Street, Cau Giay, Hanoi, Vietnam*

Researching reading skill and self - dependently reading of students plays a great leading part in the education. It is an important and necessary element for improvement of education in general and education at university in particular.